

Don Quijote

Don Quijote, bistri vitez od Manche! Da upitamo bilo koga tko je nekada pročitao tu knjigu, ili je od drugih čuo za nju, taj netko bi vjerojatno rekao da je to stara knjižurina o nekom starom, prolupalom vitez u koji hoda naokolo i umišlja da se bori sa vjetrenjačama, divovima, čudovištima, drugim vitezovima itd., a sve to u čast svoje prečasne djeve Dulcineje od Tobosa, koja je u stvarnosti zapravo priprosta, nepismena seljanka koja radi na zemlji i hrani svinje. A onda neumitno dolaze sljedeća pitanja: „A čemu ta knjiga služi u današnje vrijeme?“, „Zašto je obvezna u lektiri?“, „Zašto je prevođenija, vjerojatno, i od Shakespeara?“ Nedavno gostovanje kazališta „Merlin“ u „našem malom mistu“ i njihova simpatična obrada spomenutog djela potakli su me na malo sustavnije razmišljanje o toj temi, pa ću pokušati odgovoriti na ova, gore spomenuta pitanja. Obično se kaže: „Pokušat ću to ukratko objasniti“, ali ja obećajem unaprijed da neću „ukratko“, nego malo iscrpnije.

Idemo redom. Zašto je knjiga bila bitna tada i zašto je učinila Cervantesa svjetski poznatim? Ako se može povući paralela s modernim svijetom i promjenom razmišljanja o nečemu, mislim da se može opravdano reći da je Cervantes učinio za roman kao književnu vrstu nešto slično što je

VW učinio za Škodu. Tko je u osamdesetim godinama prošlog stoljeća mogao zamisliti da će Škoda postati jedno od najpoželjnijih i najprodavanijih auta u Europi? Škoda je uvijek bila auto za one koji nemaju ili ukusa, ili novca, ili oboje. Ali, da netko sanja o tome da ima novu Škodu, te odabere baš nju, uz mogućnost izbora između drugih vrsta auta, e to je bilo prilično teško zamisliti. U poslovnoj klasi, apsolutno nemoguće - rezervirano za građane istočnog dijela Europe sa jako tankim novčanikom. Što ima Cervantes s time? Cervantes je živio u doba Shakespearea, u doba kada su obrazovani ljudi čitali isključivo poeziju (liriku i epove) i drame. Roman kao književna vrsta nije postojao. Postojala je imitacija toga žanra, koja je tradiciju vukla još iz Stare Grčke, ali koja je imala

status mnogo niži nego ga danas imaju saponice na TV-u ili ljubici, koje za dvije KM (ili ne daj Bože više) kupite na kiosku. To su bili ljubavni i/ili viteški romani u kojima su se avanture samo nizale jedna za drugom a smisao svega je bio da imućnije žene imaju čime ubiti vrijeme. Ukratko, na karti obrazovane Europe roman nije postojao. Ako napišete roman to je automatski značilo da ste propali pjesnik, koji nema pojma o pravoj književnosti i zato se „prostituirao“ za sitan ili nikakav novac, podilazeći čitateljskoj publici, koja je od sveg obrazovanja, eto, znala čitati. Znači, razina današnjeg osnovnoškolskog prvašića. Zahtjevna publika! E, u takvoj atmosferi je Cervantes napisao roman koji mu je donio svjetsku slavu i koji, prema nekim statistikama, predstavlja najprevođeniju knjigu nakon Biblije. Škoda je bila još u prilično dobroj situaciji! Svjetski poznati engleski romanopisci poput Fieldinga, Defoea i Swifta pozivali su se na Cervantesa, ne bi li dali dignitet svojim romanesknim djelima i „na mala vrata“ ih uveli u „veliku književnost.“ Danas je to gotovo nemoguće zamisliti jer je roman najdominatnija književna vrsta i teško će ga što drugo, barem ne u naše vrijeme, istisnuti. Ali, u šesnaestom i sedamnaestom stoljeću je činjenica da vam se svidio neki roman gotovo automatski značila da ste ili polupismeni ili da nemate nikakvog ukusa.

Roman se razvio zato što je adaptivan, zato što je pratio sve brže promjene u društvu i zato što je u sebi mogao inkorporirati različite teme, razine pripovijedanja, potpuno različite likove, potpuno suprotne životne filozofije, novootkrivene znanstvene činjenice, putovanja, unutarnji život likova, poslovne transakcije itd.. Tzv. visoke književne vrste taj tempo neće moći pratiti. Brzina povijesnih i znanstvenih promjena od tada pa nadalje svoj najupečatljiviji izraz nalaziti će prvenstveno u romanu, a tek na drugo mjesto će doći sve ostale književne vrste. Što je to, što je prikazano u Don Quijoteu, a da je izazvalo takvu revoluciju? Gotovo sve što je bilo vrijedno za reći iz onog doba!!!

Vitez kao simbol srednjeg vijeka nestaje, kao i srednjovjekovni način razmišljanja i zato je Don Quijote toliko čudan svima koji ga susreću. On je relikv iz nekog prošlog vremena. Najupečatljiviji primjer je njegovo gubljenje osjećaja za hijerarhiju i nepromjenjivost ustrojstva svijeta, koja je bila simbol srednjeg vijeka. U srednjem vijeku tumačeno je da se svatko rađa za neko mjesto u društvu i da tu ulogu treba igrati do kraja života. Otac ti je obučar, ti si automatski obučar, a što je tvoje dijete? Pa, obučar, naravno. Ukoliko imaš sreće i rodiš se u

plemenitaškoj obitelji ili kraljevskoj takva će ti biti i budućnost. Sve je hijerarhija i tradicija i zato se u srednjem vijeku gotovo ništa nije mijenjalo stoljećima. Kraljevi su vladali po tzv. božanskom pravu, tj. uvjerenju da je zemaljska hijerarhija samo preslika nebeske hijerarhije i da je treba poštovati kao Božju volju. Evo nekoliko primjera takvih hijerarhijski organiziranih razmišljanja, klasa poredanih od niže ka višoj: čovjek, svetac, obični anđeo, serafin, arkandeo, Bog ., ili rob, seljak, zanatlija, plemić, svećenik, kralj. Iz tog vremena potječe i hijerarhija kamenja koja je još uvijek aktualna: pijesak, običan kamen, poludragi kamen, dragi kamen itd. Crkvena hijerarhija: svećenik, biskup, nadbiskup, kardinal, papa. Sigurno sam preskočio neke stepenice na svim ovim ljestvicama, ali mislim da razumijete ideju. Kod Cervantesa se gotovo sve hijerarhije ukidaju. Onaj tko je na vrhu ljestvice nije automatski i neprikosnoveni gospodar niže rangiranima i ne može misliti i djelovati umjesto njih. Don Quijote, unatoč svom plemenitaškom podrijetlu ne može preživjeti bez seljaka Sancha Panse. On Sanchu obećaje da će, po završetku njihovog skitanja, Sancho dobiti pokrajinu kojom će upravljati. Zamislite, u tako rigidno organiziranom društvu, gdje je 99% ljudi nastavljalo živjeti na razini i u klasi u kojoj su im bili i roditelji, obični seljak postaje guverner. To je misao koju Cervantes provlači kroz šalu, ali kada Sancho i u praksi dokazuje da je itekako sposoban upravljati zemljom kao guverner, stvari postaju jako ozbiljne. Sličan primjer može se naći i u Shakespeareovom „Kralju Learu“ kada dvorska luda postaje najbolji prijatelj i zaštitnik prezrenom, razvlaštenom, starom kralju. Započinje promjena u razmišljanju koja će dovesti do Francuske revolucije i ideje da bi narod mogao upravljati državom, bilo u zapadnoj, kapitalističkoj verziji, bilo u Marxovoj, komunističkoj verziji. Cervantes to zgodno ilustrira sljedećim riječima: „**Da vidiš Sancho, kolika je valjalština u skitničkom viteštvu, te kako oni koji njemu kako god služe, lako i brzo postižu čast i štovanje u svijetu, želim ja da sjedneš ovamo do mene i u društvo ovih čestitih ljudi, da budeš jednak sa mnom, koji sam tvoj gospodar i prirodni poglavar, da jedeš s mojega tanjura i piješ odakle i ja pijem, jer o skitničkom se viteštvu može ono isto reći što se veli o ljubavi: da izjednačuje sve.**“

nezaobilazna, slika svijeta i njihova iskustvena, testirana slika svijeta se nikako ne slažu. Don Quijote, a Sancho još i više, vrednuju djela a ne titule ili zanimanje, jer don Quijote jasno kaže: „**Znaj Sancho, da čovjek nije ništa više do i drugi čovjek ako ne čini više od drugoga.**“ Priznat ćete, prilično moderno razmišljanje.

A tog modernog razmišljanja u knjizi ima u ogromnim količinama, i te ideje su ponekada očite a ponekada malo umotane u humor. Evo nekoliko primjera integriranosti tada aktualne filozofske misli u djelo. Cervantes veli: „**No nisam se mogao oteti prirodnom zakonu da svako biće rađa nalično biće**“; rečenica, koja je, malo parafrazirana postala jedan od leitmotiva Descartesove filozofije. Descartes kaže da sve što postoji u posljedici mora biti sadržano i u uzroku, što ima razornu moć primjenjeno na srednjovjekovni način razmišljanja. Naime, Don Quijote stalno svjedoči plemenitim djelima koja dolaze iz najnižih klasa i obrnuto, podlim djelima koja dolaze iz viših klasa, što nepobitno ruši mit o plavoj krvi i urođenoj plemenitosti u plemstvu i kraljevskim porodicama.

Čitava knjiga je u izravnoj opoziciji sa Aristotelovom vizijom hijerarhije i organizacije društva, koja je uzrokovala mnogo zla i pomogla opravdati mnoge strahote u povijesti čovječanstva, od čega je najeklatantniji primjer njegovo opravdanje ropstva, koje je korišteno i do doba američkog građanskog rata, a ima ga još i danas. Ono se, ukratko može sumirati kao mišljenje da je nekim ljudima urođeno da vladaju (sjetite se božanskog prava ili izraza za plemstvo – ljudi plave krvi) dok je drugima urođen ropski mentalitet, tj. uloga slugu i robova. Po maksimi: da si sposoban za kralja ne bi bio rob, već bi on (kralj) bio rob a ti na njegovom mjestu. Niti je kralj kralj bez razloga, niti je rob rob bez razloga. Svijet je pravilno i savršeno organiziran. Logično je da kralja naslijedi netko iz kraljevske loze (jer je to njima u krvi) a isto tako je „logično“ da, ako ti je otac bio rob i ti budeš rob (jer ti je to u krvi). Međutim, Don Quijote čini ono što je najteže, a to je mijenjanje kompletnog načina razmišljanja. On negira nasljednost i urođenost, a propagira osobno zauzimanje i borbu za određenu poziciju ili čast. Na jednom mjestu neki vojnik opisuje svoju zadaću i veli: „**Voljan sam reći da redovnici sasvim mirno i spokojno mole od Boga svako dobro za zemlju; a mi vojnici i vitezovi izvršujemo ono što oni mole.**“ Znači postoji netko čije je „zaduženje“ vladati, nečije je moliti se, nečije je boriti se, nečije je hraniti svinje itd. Isti princip kritizira i Dickens u svojoj knjizi

„Božićna priča“, kada škrti starac opravdava svoju nebrigu za siromašnu djecu izjavom da postoje ubožnice (sirotišta) i da je to njihova briga. Don Quijote ne želi da se netko drugi bori za njega. Ne želi da netko radi za njega (njegov posao umjesto njega). Ne želi da netko drugi pomaže siromašnima umjesto njega. Ne želi da se netko drugi moli Bogu umjesto njega. Ne želi da se itko žrtvuje umjesto njega. Ne želi da itko stječe slavu umjesto njega. Sve ovo on smatra osobnom odgovornošću i integralnim dijelom svake osobe, bez obzira bila ona seljak kao Sancho, vitez kao on, prostitutka, dvorska dama, ili sam kralj. Negirajući Aristotela, Don Quijote dostojanstveno prelazi sve stepenice društva i to i uzlaznom i silaznom putanjom, čuvajući uvijek dignitet i integritet svoje osobe, bez obzira koliko nisko ili visoko trenutno bio pozicioniran. Pokazuje kako je moguće biti čovjek i kada si gladan, i kada te tuku, i kada te svi smatraju totalnim luđakom, i kada si vlastelin, i kada si vitez, i kada te poštuju i cijene i najviše klase, kao na kraju knjige. Kompletna osoba je ona koja je sposobna integritati u sebi kralja, prosjaka, vojnika, svećenika, intelektualca, dvorsku ludu itd. Sve to čini čovjeka čovjekom. Nitko se ne rađa samo da bude kralj, ili da bude samo rob.

To bi bile promjene u poimanju društva, koje su, uz sve ostale pripovjedačke kvalitete djela, donijele slavu njegovu stvoritelju, ali gdje je njegova relevantnost u današnje vrijeme, kada su sve spomenute društvene revolucije već stvar bliže ili dalje prošlosti. Za današnje vrijeme ostaje ono najvažnije, a to je sam lik Don Quijotea i njegova veza s nama. Tu će nam malo pripomoći Kant. Naime, Kant u filozofiju uvodi promjenu u načinu razmišljanja koju on zove „drugim kopernikanskim obratom“ u ljudskoj misli, a to je svijest o nemogućnosti spoznaje svijeta onakav kakav on zbilja jest. On razdvaja svijet na „stvari po sebi“ (stvari kakve jesu u svojoj biti – das Ding für sich) i „stvari za mene“ (stvari kakve se meni one čine tj. das Ding für mich). To znači sljedeće: Sve što iskusimo, što vidimo, što osjetimo mi nužno filtriramo kroz same sebe, kroz naša osjetila, kroz naša iskustva i to neizbježno utječe na objektivnost naše spoznaje bilo čega. Npr.: Stavite malo zrnca soli na dlan. Osjetite samo malu težinu i ništa više. Međutim, ako vam je na dlanu otvorena rana ta sol će izazvati ekstremnu bol i promijeniti vašu percepciju soli. A sol je u oba slučaja ista. Stvar po sebi je ista, ali stvar za mene nije. Ili, sjetite se kada ste se zadnji puta napili. Dok počinjete piti, prva piva vam izuzetno prija (recimo da je piva u pitanju) a, ukoliko je društvo dobro, vjerojatno i svaka sljedeća, do određene granice. Kada pređete određenu granicu, oblačete se i ujutro povraćate. Zamislite da vam tada ponudi netko jedno pivce. Vjerojatno bi vam se samo još više povraćalo. A pivo je isto. Stvar po sebi je ista, samo se vaša percepcija pive u tom momentu promijenila. Primjera je bezbroj, ali mislim da je ilustracija jasna, no, kakve to veze ima s našim Don Quijoteom? On je utjelovljenje Kantove filozofije, tj. svega onog što je dobro i korisno u njoj.

Idemo redom. Naš grad u kojem živimo!? Možemo ga okarakterizirati kao dosadno mjesto gdje se apsolutno ništa ne događa i gdje je sve uvijek isto ili ga možemo promatrati, kao Don Quijote, kao mjesto gdje možemo doživjeti brojne pustolovine, ukoliko smo mi spremni na njih. Auto koji vozite možete promatrati kao krtiju (Don Quijoteovo kljuse) ili kao čudesnu napravu koja vam omogućava da vidite stvari koje nikada ne biste vidjeli i obavite poslove koje inače ne bi stigli. Izbor koji je imao i Don Quijote. Bira je, ili svog konja smatrati ragom, ili prekrasnim viteškim konjem? On je odabrao vitešku varijantu i nazvao ga, pompozno – Rocinante. Za same sebe možemo misliti da smo nitko i ništa i da ne možemo utjecati na bilo što u našoj okolini ili možemo, kao Don Quijote, pokazati malo inicijative i od običnog seoskog vlastelina preobraziti se u viteza. Viteštvo nas dovodi do njegove vječne ljubavi Dulcineje. Za svoju suprugu/supruga (koji /koja će kad' tad' ostariti) možete misliti da je to stara rugoba s kojom ste eto zapeli i trebate se zlopatiti dok ne umrete, a toliko je mladih, ljepših pametnijih, boljih, ugodnijih!!! Ili od svog suputnika možete načiniti najpoželjnije stvorenje, vrelo inspiracije i prijatelja za čitav život. Kao što kaže Kant, apsolutna istina o svemu ovome je nedokučiva nama ljudima, ali mi ipak, svjesno ili nesvjesno biramo neku od navedenih opcija, ili neku treću. Sve što imamo od života i svijeta je naša interpretacija toga.

Sve što naše živote čini lijepim i vrijednim življenja je u sebi donkihotsko. Bez iznimke. Uzmite bilo koji primjer iz života. Obični poljubac. Možete ga promatrati kao nešto romantično, kao čin ljubavi, kao oproštaj, kao izraz naklonosti a, možete ga lišiti tih donkihotovskih asocijacija i promatrati ga „realno“, kao najobičniju razmjenu sline, što on u biti i jeste. U svim tim slučajevima stvar po sebi je ista (poljubac) ali vaš stav je ono što ga definira. Sve što doživljavamo filtriramo kroz sebe, tako da je naš svijet onakav kakvog ga mi napravimo, za što je najbolji primjer upravo Don Quijote. Radi ove doze subjektivnosti svima nam se čini da su naša djeca pametnija,

odgojenija i bolja od drugih (a nisu), da je naš grad bolji od drugih (a nije), da je naša država bolja od drugih (a nije). Ili potpuno obrnuto od ovog principa; možda je tuđe uvijek bolje? Opet ovisi o nama. Ali, zamislite kako bi jedan bio naš život ukoliko bi ga potpuno lišili donkihotovske zanesenosti. Ako promatrate stvari „realno“, suho, znastveno, faktično, golo onda to izgleda otprilike ovako: Svi ljudi rade za novac. A što je novac realno? To su komadići papira. Pa, radimo li onda za komadiće papira? Ne, radimo za ono „više“, što stoji iza tih papira, što ti papiri simboliziraju. Istu logiku možete primjeniti na religiju, na domoljublje, na naciju, na svoje zanimanje, na sve. Zamislite da vam netko ukine religiju koju prakticirate a vi kažete: „Nema veze. U utorak ću prijeći na budizam. Što je to vjera? To je vjerovanje u nešto što možda postoji ili ne postoji.“ Ili je to možda nešto iz čega crpate snagu za svakodnevni život i što se ne može otcijepiti od vašeg bića, bez da ga uništi. Opet, vi birate. Kao što kaže Shakespeare: „Je li nam brat samo sin naše majke“ ili nešto više od toga? Je li nam posao samo ono što donosi marke u kuću?

Pokušajmo to prikazati doživljajem majke u poznatoj Jesenjinovoj pjesmi „Pismo majci“, gdje on prenosi osjećaje i situacije znane samo njemu i njegovoj majci, što nju izdvaja u, za njega, jedinstvenu osobu, koju ne može zamijeniti nitko od 3-4 milijarde žena na zemlji. Pročitajte njegov dirljivi prizor majke, brigu s kojom ga svaki dan željno iščekuje na cesti, izvirujući hoće li se taj njen dragi, razmetni sin vratiti i onda zamislite kako ta žena može izgledati nekome tko ju uopće ne poznaje, a tko prolazi kraj nje. To utjelovljenje majčinske ljubavi nekome će vjerojatno, ako zamislimo da tim putem slučajno prolazi, izgledati kao neka besposlena babetina, koja čeka još jednu istu takvu da nekoga trećeg dobro otračaju. Ili možda stoji na cesti čekajući da joj netko donese paprike s pijace? Ili nešto potpuno različito. Pročitajte pjesmu i zamislite tu ženu, bez ovog Jesenjinovog donkihotskog plašta emocija, u koje ju je zaodjenuo i vjerojatno će vam ličiti na gornji „realistični“ primjer, što tu ženu obogaljuje i vrijeđa u svakom pogledu.

<p>Pismo majci Jesi'l živa, staričice moja? Sin tvoj živi i pozdrav ti šalje. Nek uvečer nad kolibom tvojom Ona čudna svjetlost sja i dalje.</p> <p>Pišu mi da viđaju te često zbog mene veoma zabrinutu i da ideš svaki čas na cestu u svom trošnom starinskom kaputu.</p> <p>U sutonu plavom da te često uvijek isto priviđenje muči: kako su u krčmi finski nož u srce mi zaboli u tuči.</p>	<p>Nemaj straha! Umiri se, draga! Od utvare to ti srce zebe. Tako ipak propio se nisam da bih umro ne vidjevši tebe.</p> <p>Kao nekad, i sada sam nježan, i srce mi živi samo snom, da što prije pobjegnem od jada i vratim se u naš niski dom.</p> <p>Vratit ću se kad u našem vrtu rašire se grane pune cvijeta. Samo nemoj da u ranu zoru budiš me ko prije osam ljeta.</p>	<p>Nemoj buditi odsanjane snove, nek miruje ono čega ne bi: odveć rano zamoren životom, samo čemer osjećam u sebi.</p> <p>I ne uči da se molim. Pusti! Nema više vraćanja ka starom. Ti jedina utjeha si moja, svjetlo što mi sija istim žarom.</p> <p>Umiri se! Nemoj da te često viđaju onako zabrinutu, i ne idi svaki čas na cestu u svom trošnom starinskom kaputu Sergej Jesenjin</p>
--	---	--

Jednom zgodom Don Quijote „ozdravlja“, tj. postaje prozaičan i realan i vidi stvari onakvima kakve one navodno jesu, ali paradoksalno, Sancho, njegov praktični i realni prijatelj, mu ne dopušta povratak u svijet u kojem će oni bijedno proživjeti svoje živote na imanju, ne mareći za bilo koga i baveći se strogo egzistencijalnim pitanjima. Družeci se sa Don Quijoteom Sancho se i sam „zarazio“ i ne može više živjeti bez vizije svijeta lišenog avanture, uživanja, napredovanja, otkrivanja, ljubavi. I Sancho sada, nezaustavljivo, želi nešto više od života, i ne želi nikada prestati gledati svijet optimističnim očima Don Quijotea. Svoju prozaičnu perspektivu on rado mijenja za donkihotovsku jer je ljudskija, za život ugodnija. Sanchova slika se jako lako širi i na sve nas. Svi se mi podsmješljivo odnosimo prema Don Quijoteu, ali svima bi nam život bio nepodnošljiv bez njegovog vizira. Svakome je, navodno, smiješan, ali svakome priraste srcu jer je utjelovljenje onog što svi želimo, ali se plašimo provesti u djelo, u verziju koja bi odgovarala našem vremenu. On je idealist, poštenjačina, intelektualac, zaljubljenik, ratnik, prijatelj, vitez i što sve ne i to, što je najbitnije, i kada je usred mnoštva ljudi, usred pustinje, u šumi, među razbojnicima, među rodbinom. Koliko ljudi poznajete koji s jednim licem, s jednim dosljednim stavom prolaze kroz sve životne i društvene situacije i koji su vjerni svojim idealima unatoč mogućnostima financijskog probitka, zadobijanja slave, javnog sramoćenja i sl.? Koliko ljudi poznajete koji se s istim poštovanjem odnose prema svinjarici i prema princezi, naprosto zato što su obje ljudska bića? Koliko ljudi uporno i nepokolebljivo traži zapretno dobro i ideale u grupi višekratno osuđivanih kažnjenika? Koliko ljudi jednako cijeni mišljenje mazgara i kralja?

Bitna stvar je stav prema knjigama, prema ljepotama i opasnostima pisane riječi, što je zorno i vidovito prikazano u romanu. Cervantes negdje kaže da je Don Quijoteu čitanje pomutilo pamet. Ovo se može promatrati i pozitivno (u svjetlu gore navedene pjesme) ili negativno, doslovno i daje novu dimenziju poznatoj rečenici koju svi roditelji svijeta neprekidno ponavljaju, a koja glasi: „Pazi s kim se družiš jer s kim si, takav si.“ U današnje vrijeme, ovo „s kim si“, nužno je proširiti i na „s čim si“ jer je utjecaj knjiga, novina, interneta, filmova ponekada mnogo veći od onog osobnog, naprosto jer smo mu više izloženi. Posvemašnje nezadovoljstvo vlastitim izgledom kod tinejdžera je jako dobar primjer nesvjesnog upijanja utjecaja iz medija. U Cervantesovo vrijeme nije bilo toliko medija ali on izvrsno naznačuje nešto do tada nepoznato, a to je moć pisane riječi na oblikovanje našeg mišljenja i javnog mnijenja, iz kojeg će se kasnije izroditi čitava medijska industrija i propagandna mašinerija našeg doba, koje nam istovremeno i šire vidike i mute razum, opet ovisno o nama. Da vam netko pokušava prodati kremu i kaže: „Evo ti krema, ne valja ništa ali ukoliko je mnogo ljudi kupi ja ću se obogatiti.“ Bi li je itko kupio? Ali ako tu istu kremu prikažu na reklami, kako je koristi poznata, zavodljiva manekenka, prodajući vam (nam), donkijhotovski, san o vječnoj mladosti, sreći, usporavanju starosti itd. većina nas će pokleknuti. Ne možda za kremu, ali svatko od nas ima svoju „kremu“ tj. slabu točku. Na onome „nečemu višem“, donkijhotovskom ekstra, što nadograđujemo na hladnu, materijalnu realnost počiva čitava marketinška industrija.

Na ljudskoj potrebi da realnosti pridajemo, ili želimo dati, značenje nečeg višeg Hitler je sagradio Treći Reich. Kada čovjek „realno“ pogleda, mora se zapitati kako je taj neugledni, neprivilačni čičica uspio obrlatiti milijune Nijemaca i navesti ih da ga slijede. Odgovor je u činjenici da su Nijemci živjeli jadno, posramljeno, žigosani sramotom zbog poraza i ratnih reparacija iz Prvog svjetskog rata. Zbog nepravednog dogovora o ratnoj krivnji i odgovornostima, nekada poletni narod je postao dno Europe; radno roblje koje je ispaštalo za grijeh prethodne generacije. I tada se pojavljuje Hitler, koji im daje novu realnost. Daje im viziju u kojoj su oni arijevska, viša rasa koja zavrijedeje vladati svijetom. Isti onaj pokunjeni narod postaje, u svojim očima, najplemenitiji narod Europe i svijeta. a ostatak te donkijhotovske obmane s negativnim predznakom je svima poznat, ali je relevantnost Don Quijotea, nadam se, očita i u današnjem svijetu, kako na osobnoj, tako i na globalnoj razini.

Možda ponajbolji opis hrabrosti potrebne za odnos prema životu kojeg zastupa nepokolebljivi Don Quijote daje Harper Lee, u svom ekstra popularnom i jedinom romanu „Ubiti pticu rugalicu“, gdje otac sinu opisuje hrabrost na sljedeći način: „**Hteo sam da vidiš šta je istinska hrabrost, a ne da stičeš predstavu da je hrabrost čovek s puškom u ruci. Hrabrost je kad znaš da si potučen i pre no što si krenuo u borbu, ali ti ipak krećeš i usprkos svemu stremiš cilju. Retko kad pobeđuješ, ali ponekad pobediš**“ (knjiga je u srpskom prijevodu). Može li biti bolji opis donkijhotskog stava prema svijetu i životu? Unaprijed znati da ćete biti smatrani za budalu ali ipak stremiti takvom cilju čini se kao jedina moguća opcija ukoliko u konačnici ne želite pogledati unatrag sa žaljenjem na svoj život, žaljenje za onim, naoko besmislenim donkijhotskim momentima, koji u stvari daju životu smisao i ljepotu. Ukoliko se traži jedna osoba na svijetu, koja bi se mogla opisati kao Don Quijote, a da to nije sam Don Quijote, onda je to osoba Isusa Krista. Usporedite knjigu sa izvješćima o Isusovu životu i naći ćete nevjerovatne sličnosti. Ali, to je zadatak za domaću zadaću.

Moć ideja je velika i kada god se suprotstavljaju uspostavljenom poretku i opće prihvaćenom načinu mišljenja uvijek izgledaju lude i nemoguće. Tko bi u Lutherovo vrijeme rekao, da jedan gotovo seoski svećenik može doslovno zapaliti čitavu Europu? Kako bi Kolumbo pogledao čovjeka koji bi mu rekao da će potomci te hrpe Indijanaca, koje je on otkrio, vladati svijetom u naše vrijeme? Kako bi Amerikanci 18.og stoljeća, koji su kupovali i prodavali crnce kao magarce, prozvali čovjeka koji bi im rekao da će njihov predsjednik biti crnac, kao u današnje vrijeme? Prozvali bi ga luđakom 200%, eto kako.

Nadam se da su na početku teksta postavljena pitanja barem djelomično odgovorena, a za kraj nam ostaje postaviti samo još jedno: „Je li taj Don Quijote samo jedan stari, prolupali starac o kome je napisana jedna dosadna knjižurina ili možda ipak postoji razlog (osim da se muče đaci) zašto je to djelo tu gdje jest, tj. na popisu školske lektire, a njegov lik je nešto čega bismo se često trebali sjetiti i bez čega bismo bili prilično siromašniji u poimanju ovog našeg svijeta?“ Kao što se i dešava na kraju knjige, Sancho se približava Don Quijoteovom svjetonazoru, a naš bistri vitez postaje malo manje lud. Možda je u tom čarobnom spoju osobnosti i rješenje za nas?

B.M.